

Spaltfyllnad i röt månaden :
om litet af hvarje, men mest
om hr Groggén /

Fägerstén, Alfred,

81 A Br.

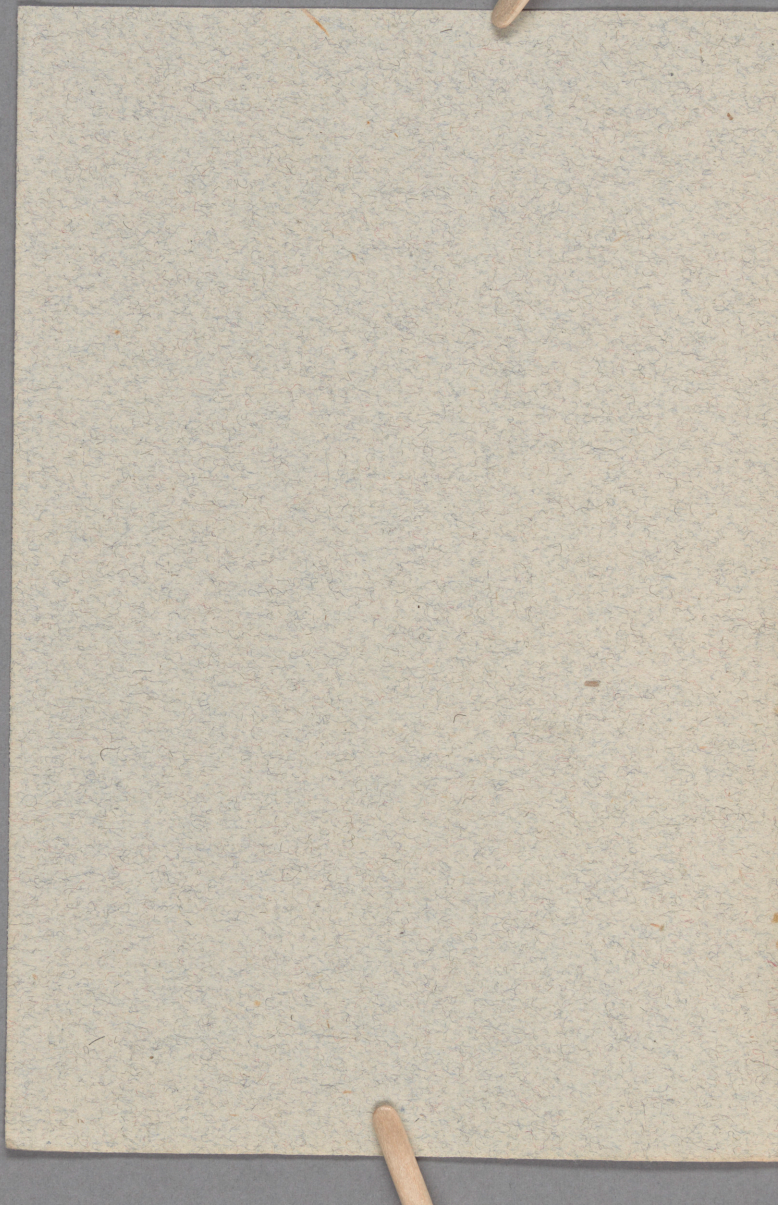


National Library
of Sweden

FAGERSTEN, A

Vitt. J. S.
(B.)
o.

Maricstar
1906



FÄGERSTEN.A.

Vittl. S.

(M)

Spaltfyllnad i röt månaden.

Om litet af hvarje, men mest
om hr Groggén.

Af Per Siljander.



Mariestads Länstidnings Tryckeri 1906.

Spaltivillad

tötmsanden

Om litet af hvarje, men mest

om Dr. Groggen



Det var för något år sedan och i Mudderköping. Med talang och framgång samt med sax och klisterburk skötte jag såsom tillförordnad redaktions sekreterare samhällets organ. Där bibehölls fortfarande det gamla goda bruket med blott en tidning. Det är bekvämt för redaktionen, billigt för annonsörerna och utan olägenhet för allmänheten. Nyheterna kunde gärna ligga och mogna. Därför kunde ock tidningen göras i ordning långt på förhand och ledigheten afpassas efter ens bekvämlighet. Min ställning torde således i många ögon synas afundsvärd. Kanske jag bör tillägga, att Mudderköping var så föråldradt, att man nöjde sig med måttliga skatter och måttliga hyror. Om regementen o. d. härlighet samt om storstadshyror och storstadspris i allmänhet vågade man ej ens drömma. Ja många hade t. o. m. den förvända åsikten, att man snarare borde motarbeta än uppmuntra rusningen till städerna.

Nå, jag satt en dag och dāsade i min redaktionslokal, som på samma gång tjänstgjorde som tryckeri m. m., då en rask knackning på den gistna dörren väckte mig ur mina djup-

sinniga tankar, och in trädde min gamle studentkamrat Groggén, som jag ej sett på många år. Med mitt ordentliga lefnadssätt var jag naturligtvis tämligen oförändrad. Och äfven Groggén var någorlunda lätt igenkännlig och behöfde ej presentera sig. Litet kantstött och skamfilad var han dock, förstås. Öron och näsa och i allmänhet de mera framstående delarna af ansiktet voro utjämnade, och han hade ej lätt för att "visa tänderna". Dessutom erbjöd hjässan ett ypperligt tillfälle till vidsträckta nyodlingar. Gestalten någorlunda smärt men, efter hvad det föreföll mig, stadd i rask utvidgning. Rörelserna påfallande stela. Kläderna så eleganta, att de kunde uppväcka en grosshandlares afundsjuka, och så moderna, att de voro efter en modejournal, som kanske först om ett år inträffade i Mudderköping.

Det gladdde mig högeligen att se Groggén i så god kondition. Jag hade fruktat det värsta. Han hade legat flere år vid universitetet, hade legat upp sina pengar och sin kredit, men med den långsamhet, som i det fallet var honom, egen, hade han ej hunnit bestämma sitt lefnadsmål, och följaktligen hade han ej heller börjat syssla med några studier. Hans allmänna läggning, som kanske var rätt grådaskig, lade ej hinder för de mest olika kall i lifvet. Bäst det var och helt obemärkt försvann han från universitetet. Jag hörde ryktesvis, att han slagit sig på målaryrket såsom det bekvämaste. Det fordrade ju enligt den moderna uppfatt-

ningen af konsten hvarken någon dyrbar utbildning eller några anlag. Blott en borste och några färgkladdar. Så var impressionisten färdig. Ryktet påstod, att han besynnerligt nog ej slagit igenom. Han hade visserligen målat ett höstlandskap, som han händelsevis lyckats sälja till en nybildad agrarförening, i hvars samlingslokal målningen upphängdes med det ändrade namnet: en mönster-gödselstad. Men för det slutliga priset, 10 kronor, fördrade man, att konstnären skulle måla både tak och stenmur m. m., hvilket allt skedde under sakkunnig ledning och till nytta för det rationella jordbruket. Sedan förlorade jag all kännning af Groggén, tills han så plötsligt uppenbarade sig.

När den första öfverraskningen var öfver, frågade jag honom, hvar han vistats under dessa många år.

— Litet hvarstans, ofta på dekis, men mest i Amerika, och där försökte jag mig på litet af hvarje.

Jag bad honom berätta sina öden.

— Det vore en för lång historia. Ha, ha, ha! Jag ser och hör att du är redaktör. Äfven jag har jobbat med sådant. Ha, ha, ha! Jag gaf blott ut ett nummer. Men det höll på att kosta mig mitt dyrbara lif. Det var långt bort i västern, vid grundläggningen af en, såsom jag tror, numera stor stad, Cadvill. Jag skyndade i väg, allt hvad jag orkade, klädd hufvudsakligen i en gammal ryttarpistol, som jag slä-

pat med mig från hemlandet, och som nu fick tjänstgöra både som vapen och bläckhorn. En gammal hektograf och en bunt solkigt papper utgjorde grunden för det stora tidningsföretag, som jag ämnade starta. Vid en hastig överblick fann jag, att det nya samhället blott hade omkring 20 krogar, 2 affärer för skjutvapen och ett apotek. Några andra byggnader syntes ej till. Jag trodde nästan, att jag var redaktör n:r 1. Men jag var blott n:r 2. Således skulle utrotningskriget börja genast. I min tidningsanmälan frågade jag därför, om man kände till den där äfventyraren, som nu uppträdde i Cadvill som redaktör, sedan han förut hemsökt hvarje ort i Amerika utom Cincinnati, förstås, för hvilket alla svin ha så stor och så välgrundad respekt; om han hade tillräckligt med trasor att vira om halsen och dölja märket efter repet från det där tillfället, då han var så nära himlen, som han väl någonsin kommer; om hans åsneöron hunnit växa ut igen, sedan de af en viss orsak kapats, eller om han ännu var tvungen att låta borsten hänga ned rundt omkring den knöl, som sköt upp öfver axlarna, och som han ej skämdes för att kalla hufvud. Jag ville ej bestå ett ärligt skott på det murkna trävirket. Till slut påpekade jag, att hans språk var sådant, att det blott kunde uppfattas af de rääste hamnbusar.

Han måtte känt sig sårad. Och kanske äfven den öfriga befolkningen funnit sig stucken öfver något uttryck — möjligen öfver min sökta för-

klaring öfver att jag använde hektograf. Allt-
 nog Sedan profnumret sändts ut, låg jag kvar
 i brädstapeln och väntade på prenumeranter.
 Och de kommo snart. De kommo i massor t.
 o. m., men liknade snarast en oerhörd hjord af
 vildsvin, fradgande af raseri och whisky-drunk.
 I spetsen för dem var den åsyftade redaktören.
 Utan vidare presentation stoppade jag mitt skott
 + bläckförråd i svalget på honom. Sedan hade
 han full sysselsättning med att spotta bläck och
 tänder. Men en annan började strax ett slags
 förhör med mig, och efter uppläsandet af hvarje
 punkt i min prenumerationsanmälan blef det en
 generalsalfva på och i mig. Ändtligen var
 det slut på ammunitionsförrådet. Och jag
 kände, att det var mig omöjligt att bära bort
 den oerhörda massan af bly, som jag innehöll.
 Jag tror nästan, att jag var färdig att svimma.

Då kommo i rätta ögonblicket de båda va-
 penhandlarne. Vid det briljantaste humör.
 Hela deras förråd upprymdt. En förmögenhet
 grundlagd. De hade med sig stadens kirurg,
 till yrket slaktare. Han konstaterade ögonblick-
 ligen en svårare blyförgiftning och föreslog en
 operation fortast möjligt. Blyet var ju nu min
 enda förmögenhet, och man må ej förtycka, att
 jag sökte hålla priset uppe. Att få förrådet
 värderadt till mer än ett "claim" visade sig
 dock omöjligt. Slutligen kom jag öfverens med
 ammunitionshandlarne om villkoren, och kirur-
 gen, understödd af en smed, började sitt arbete.
 Hvad hufvudet beträffar, fingo de enligt upp-

görelse blott hålla sig till yttersiderna, ty något ville och måste jag naturligtvis ha i hufvudet (han gaf mig härvid en menande sidoblick i det han skramlade med sin egen hatthängare).

På den tiden berestes hvarje vrå af Amerika af den store P², och han besökte äfven Cadvill. Det var en karl att kunna tjäna grofva pengar. Jag önskade i mitt rätt medtagna tillstånd tala med honom. Då han kom, gällde hans första fråga mina kontanter "Jag äger 3 dollars", ljög jag för honom. "För den summan ger jag Er tre minuter", svarade han ädelmodigt — hans pris var eljest det dubbla, och betalningen erlades naturligtvis i förskott. Och med klockan i handen och ögonen riktade växelvis mot himlen och klockan talade han så rörande och bevekande, att jag beslöt att offra mina krafter och mitt lif för missionen i Kina. Men tiden var ute. Då skramlade jag ihop 75 cents för att tala med honom några sekunder om mitt nya beslut. "Ja," sade han, "missionen är en god affär, om den skötes ordentligt. Men hvad Kina beträffar, vet jag från tillförlitligt håll, att regeringen där i dessa oroliga tider — det var vid utbrottet af det s. k. boxarupproret — ej släpper in andra än friska och starka personer till missionärer. Folkmassan vill mörda, men på Er finns det ju knappt något att mörda". Då jag till slut frågade honom, om ej en kristen borde efter sin förmåga och, om hans ställning det tillät, för intet ägna sig åt missionens sak, svarade han med ett

oefterlikneligt behåg i rösten: "Arbetaren är sin lön värd". De 45 sekunderna voro gångna, och den store mannen försvann, sedan han anmärkt, att han gifvit mig några sekunder på köpet.

Men hvarför tala vidare om Amerika och hundlifvet där? Nu har jag, såsom du ser, återkommit till fosterlandet och verkar i folkupplysningens tjänst och särskildt för arbetarnes sak. Och för att förekomma vidare frågor uppmanar jag dig att nu följa med ut till Racksta fabriksamhälle. Jag är tvungen att väcka på arbetarne där, hvilka börjat lefva rackrare. Ingen reda och ordning. Strejkbrytarne husera, som de behaga

Så foro vi till Racksta. Det var inför en stor samling, som Groggén talade. Med graflik röst skildrade han arbetarnes betryckta ställning. Som en åska dånade hans uppmaning till kamp mot kapitalet. Med hänförelse talade han om arbetets och arbetarnes frihet. Och som en domsbasun ljöd hans röst mot strejkbrytare, som utan förbarmande måste krossas. Till slut målade han i lifliga färger förhållandet i Amerika, där alla äro fullkomligt lika och ståndsfördomarnas skrankor nedrifna och inga band fjättra den enskilde. Han lofvade att återkomma om ett par dagar för att söka ordna förhållandena.

På hemvägen förklarade han helt öppet, att han ej ligger för det högtrafvande, utan hade låtit en afsigkommen student, "Slunten", skrif-

va talet för några flaskor öl. Och då jag påpekade åtskilliga motsägelser i hans anförande, t ex. i fråga om friheten och "strejkbrytarnes" behandling, skrattade han blott. På min fråga åter om skillnaden mellan socialister och socialdemokrater svarade han, att socialister, socialdemokrater och fosterlandsförrädare äro i grund och botten samma strunt. "Men, tillade han,, det säger jag dig på fullt allvar, att vi agitatorer ha långt flere tillskyndare, än man i allmänhet tror, bland de s. k. samhällsbevarande klasserna. Alla dessa hjärtlösa husbönder, som suga ut sina underhafvande och behandla dem blott som maskiner, hvilka, då de äro utslitna, kastas på skrothögen, det vill här säga i nöd och elände i fattighuset; dessa många storskräflare, som orda vidt och bredt om fosterlandet och dess försvar, men ej uppoffra ett öre för det allmänna, ja t. o. m. söka, så vidt möjligt är, undandraga sig sina lagstadgade skyldigheter mot stat och kommun; dessa råa kvinnor och män ur den förnäma världen, hvilka rent af tyckas njuta af att visa sin lyx och sitt öfverflöd inför armodet: alla dessa äro kanske våra bästa bundsförvanter. För öfrigt skall du få se, att inom kort komma män på tramskjutna platser i samhället, ja t. o. m. statsråd att flacka land och rike omkring och göra i politik måhända ej alltid i de renaste afsikter.

Vid stängdags, då trafiken naturligtvis blef som lifligast, stego vi af vid Mudderköpings hotell. Det allvar, som förut varit lägradt på

later. Det var för mig som en fläkt från stora världen och som en doft af storstadslif. Och jag, som en längre tid legat afstängd från hvarje kulturcentrum, hade mycket att lära. Redan med den första punschhalfvan bibragtes mig den första lärdomen. Vi hade i vår lilla stad ännu ej några stadgade åsikter om behandlingen af de då nya punschstämplarna, som vi hänsynslöst förstörde. När därför fröken tänkte sätta korkskrufven i stämpeln, spang Groggén upp som en fjäder och utropade: "Aj, aj, ljufva herdinna! Beter ni er så, skulle jag råda er att återgå till de landtliga näringarna. Icke skulle ni gjort så, om en vanlig sedel varit virad öfver buteljalsen. Men det är i själfva verket en sedel. Se på vårt lands vapen! Se på det åsatta värdet! Dylika stämplor böra behandlas med is eller kallt vatten och med största försiktighet. Väl torkade sammanhäftas de i form af ett måttband och förvaras som ett sådant, men de äro i verkligheten kontanter. Således kan man ju t. ex. rifva af en half meter till dricks eller beställa en sexa för så och så många meter". Och Groggéu och de båda grosshandlarne drogo fram sina "måttband", väl hoprullade i fodral. Fröken var rapp i tankegången. — Ja, det var oförgätliga timmar, som följde, i synnerhet sedan lokalen med förenade krafter blifvit afröjd och ränsad från obehöriga. Konversationen flöt lätt och ledigt. Sången ljöd kraftigt och fulltonigt. Inga disharmonier, om jag undantar, att en bråkstake, en resande,

Groggéns äne, var nu som bortbläst. Och nu började tillsammans med ett par grosshandlare från Stockholm ett samkväm, utmärkt genom fint lefnadsvett, världsvana och höfviska som bodde på hotellet, sökte störa oss, men snart bragtes till lugn genom en grundlig dusch. Till läskedryck användes uteslutande "champagne", som stod som en kvast ur buteljerna hela tiden, och i allmänhet lade man i patriotisk hänförelse an på svenska varor. För, exemplets skull idkade Groggén aldrig kortspel, hvarför vi i stället spelade kille för att utfylla tiden. Min tur var sådan, att jag besölt att åter taga hotellet till nåder och till mitt ordinarie näringsställe åtminstone under de närmaste månaderna. För att ej onödigtvis slarfva bort någon tid beslöto vi att så godt först som sist intaga vår frukost. Hufvudrätten, sardeller inlagda i genever enligt Groggéns recept), vann allmänt erkännande. Ty värr skulle dock stämningen, när den var som mest hänförd, störas (om ock blott för några få ögonblick), och det af själfve redaktören, som trängde sig in och för tredje eller fjärde gången började grymta om tidningen. Och för tredje eller fjärde gången svarade jag honom, att tidningen varit satt i snart 8 dagar och blott väntade på tryckningen. Förslaget att lägga redaktören i hotellets badbalja och salta på honom — ett uttryck för vår tids symbolism —, så att han skulle kunna hålla sig bättre i värmen, afstyrdes dock lyckligtvis af mig, som bibehöll mitt vanliga lugn

och blott hänvisade på redaktörens stora omfång och baljans ringa rymd.

Ändtligen var den minnesvärda festen slut. Men att redogöra för menuen, såsom numera brukas, är jag ej i tillfälle. För att emellertid ge ett, om ock högst ofullständigt begrepp om omkostnaderna, vill jag nämna några af de förnämsta posterna på räkningen: 1 st. kakelugn, 3 st. marmorbord, 2 st. serviser, torrläggning af ett rum (det var för duschen). Att hotellvärden dessutom passade på tillfället att få hela sitt bohag repareradt, faller af sig själf. Som man lätt finner, hade inga omkostnader sparats å arrangörernas sida, och med tacksamhet konstateras härmed, att jag hela tiden behandlades som gäst och blef bjuden på både mat och dryck och min anpart af möblerna m. m.

Då jag frampå förmiddagen gick hem, mötte jag den driftige grosshandlaren Bagman, som redan varit ute för att göra affärer. Hvad han var förändrad. Jag hade beundrat hans elastiska gång och värmts af hans milda och leende blick. Nu kom han linkande som en gammal giktbruten gubbe och såg ettrig ut som en huggorm. Jag kände knappt igen honom. Och han låtsade ej alls känna igen mig. Detta smärtade mig djupt, ty han var min senaste bror och därför, såsom jag hoppades, min bästa vän — jag hade ej viggat ett öre af honom. Sedan fick jag höra, att han råkat ut för ett olycksfall hos sin bästa kund, stadens förnämste handlande, en godmodig och treflig, ibland

dock något häftig man, som af någon anledning vanligen går under namnet "Fisken". Bagman hade kommit in på kontoret och med sin vanliga elegans öppnat handväskan, som i st. f. de lockande profverna innehöll några — abborrar. Det uppkom missförstånd. Och Bagman hade, då han aflägsnade sig, i brådskan ej begagnat sig af trappan, eller ock hade han af någon anledning stigit miste. Att "Fiskens" butikdörr måste undergå en så omfattande reparation, som kräfde både snickare, glasmästare, smed och målare, skyldes dessutom på den olycklige grosshandlaren. Utan tvifvel hade någon skälm på hotellet passat på och i ett obehagadt ögonblick utbytt innehållet i väskan.

Tidningen gafs verkligen ej ut den veckan. Jag hade kommit hem till min bostad, d. v. s. redaktionslokalen och tryckeriet, för att söka en välbehöflig hvila. Man må väl då ej förtänka, att jag ej ville störas af den bullrande pressen, för öfrigt en gammal hederlig maskin, hvars stomme visst ursprungligen tillhört en mangel. Ingen släpptes därför in. Med mod och ståndaktighet uthärdades en envis belägring. Först då den bofaktige redaktören hittade på att afstänga vattenledningen, kapitulerade jag. Men då var det slut på veckan. Besynnerligt nog blef det ock slut på mitt förordnande som redaktionssekreterare. De följande veckorna lefde jag som rentier. Som jag redan ägde sax, tänkte jag ett ögonblick på att grunda en ny tidning, då den gamla naturligtvis afsomnat

efter ett par nummer, och man således i själfva verket ej behöft bryta mot det gamla bruket med en tidning och med ett nummer i veckan. Men jag ville ej hämnas. Det behöfver ju ej påpekas, att jag fick den första plats, jag pekade på.

Groggén arbetade med framgång i Racksta. Sedan de värsta strejkbrytarna blifvit ihjälslagna och andra oskadliggjorts på annat sätt, återträdde lugn och ordning (att fabriksverksamheten efter någon tid måste nedläggas, och att arbetarne spriddes som agnar för vinden, hör ej hit). I staden, där han hade sitt stambåll, vann Groggén med sitt sympatiska väsen och sitt belevade sätt talrika vänner och beundrare ej blott inom familjekretsarna, utan äfven och i synnerhet inom ungarvärlden, där hans vidsträckta vyer och fria blick på lifvet verkade uppfriskande och uppräckande. När han nu kallades till ett annat verksamhetsfält, ville därför snart sagdt alla visa honom sin tacksamhet. En föreslog, att man skulle hugfästa hans minne genom en insamling för något välgörande ändamål, men det förslaget förkastades enhälligt. Nästan samma öde röntes förslaget att ställa till en fäst, men så billig, att äfven de små i samhället kunde deltaga. Med stor pluralitet fattades däremot beslutet om middag à 25 kr. kuvertet. Det blefve ju så resonerade man helt förståndigt — billigt i alla fall för dem, som ej kunnat undgå att ha afskedsbjudning för honom. I Mudderköping hade sällan eller

aldrig en så storartad fäst förekommit. Hotellets yttermurar stodo kvar.

För en tid sedan träffade jag Groggén. Staccars Groggén! Han såg nu snarast ut som en oerhörd, svällande svamp, och det nästan plaskade, då han rörde på sig. Då han på sitt gamla vänliga sätt sökte omfamna mig, nådde han mig icke på långt när — armarna voro mycket för korta. Dessutom hade han lagt sig till med den vanan att ständigt vifta med handen framför ansiktet. Af grannlagenhetsskäl talade jag aldrig om flugor, utan använde i st. ordet "småfågel". Han kunde nu, enligt egen uppgift, tre tal och höll på att lära sig ett fjärde, om "mjölknings-strejk", men han tålde ej längre vid ett kringflackande lif och hade därför sökt plats som fast agitator.

På ett och annat i Groggéns lif blir jag ej klok. Var det de betryckta arbetarne, som betalade hans onekligen dyra lefnadsvanor? Stod han i emigrant-agenternas sold?

Här slutar min — nykterhetspredikan.



